

Adrian DOLGHI

ALIMENTAȚIA COPIILOR ÎN ORFELINATELE DIN RSS MOLDOVENEASCĂ (1944–1947)¹

<https://doi.org/10.52603/rec.2021.30.03>

Rezumat

Alimentația copiilor în orfelinatele din RSS Moldovenească (1944–1947)

În prezentul articol elucidăm problema asigurării cu produse alimentare a orfelinelor din RSS Moldovenească în anii 1944–1947. În urma cercetării, s-a constatat că extinderea rețelei de orfelinate în RSSM în anii postbelici s-a datorat politicii sociale de diminuare a numărului copiilor vagabonzi și orfani, care sufereau de foame. Numărul orfelinelor a crescut în timpul foametei și s-a micșorat treptat după depășirea ei. Controalele efectuate de autoritățile din domeniul educației și ocrotirii sănătății au depistat lacune grave în procesul de asigurare cu produse alimentare a orfelinelor, nereguli în gestionarea produselor și chiar abuzuri ale personalului față de copii. Aceste realități agrăveau situația copiilor din orfelinate, care și așa au fost afectați de situația grea familială, de foamete și condițiile precare din instituții. Mărturiile supraviețuitorilor dovedesc faptul că majoritatea copiilor orfani care au fost duși la orfelinate au fost salvați de la foamete, iar în unele cazuri, când au fost luați de rude la întreținere, au decedat. Documentele de arhivă, dar și mărturiile supraviețuitorilor demonstrează că situația grea a copiilor în anii postbelici, înfometarea, vagabondajul, creșterea numărului de copii orfani etc. a fost o consecință a politicii totalitare și a irresponsabilității autorităților locale.

Cuvinte-cheie: copii orfani, orfelinat, alimentație, regim comunist, RSS Moldovenească.

Резюме

Питание детей в детских домах Молдавской ССР (1944–1947)

В данной статье освещается проблема обеспечения продуктами питания детских приютов Молдавской ССР в 1944–1947 гг. В результате исследования было установлено, что расширение сети детских домов в МССР в послевоенные годы было связано с социальной политикой, направленной на сокращение числа бездомных детей и сирот, страдающих от голода. Количество приютов увеличилось во время голода и постепенно уменьшилось после его преодоления. Проверки, проведенные властями в области образования и здравоохранения, выявили серьезные нарушения в процессе обеспечения продовольствием приютов, нарушения в распределении продуктов и даже злоупотребления персонала в отношении детей. Эти реалии усугубляли положение сирот в детских домах, которые и так страдали в результате тяжелой семейной ситуации, голода и плохих условий содержания в госучреждениях. Свидетельства выживших доказывают, что большинство детей-сирот, распределенных в приюты, были спасены от голода, в то время как дети, которых забрали родственники на содержание, не

выжили. Архивные документы, а также свидетельства выживших доказывают, что тяжелое положение детей в послевоенные годы, голодание, отсутствие жилья, рост числа детей-сирот и т. д. были следствием проведения тоталитарной политики и безответственности местных властей.

Ключевые слова: дети-сироты, детский дом, питание, коммунистический режим, Молдавская ССР.

Summary

Nutrition of children in orphanages in the Moldavian SSR (1944–1947)

In this article, we elucidate the problem of providing food products to orphanages in the Moldavian SSR in the years 1944–1947. The research found that the expansion of the orphanage network in the MSSR in the post-war years was due to the social policy of reducing the number of wandering and orphaned children suffering from hunger. The number of orphanages increased during the famine, and gradually decreased after its overcoming. The controls carried out by the authorities in the field of education and healthcare found serious gaps in the process of providing food to orphanages, irregularities in the management of products and even abuse of staff towards children. These realities aggravated the situation of children in orphanages, who were affected by the difficult family situation, famine and precarious conditions in institutions. Survivors' testimonies show that most of the orphans who were taken to orphanages were rescued from starvation, and in some cases, when taken by relatives for maintenance, they died. The archive documents, but also the testimonies of the survivors show that the difficult situation of the children in the post-war years, the starvation, the vagrancy, the increase in the number of orphaned children, etc. were a consequence of the totalitarian politics and the irresponsibility of the local authorities.

Key words: orphaned children, orphanage, catering, communist regime, Moldavian SSR.

Introducere

Viața cotidiană din orfelinatele RSS Moldovenești din anii postbelici era determinată de asigurarea cu hrană, condițiile de trai, starea sanitară și igienică din instituții, de asigurarea cu îmbrăcăminte, dar și de activitățile în care erau implicați copiii. În prezentul articol ne propunem să elucidăm, în baza documentelor de arhivă inedite și a documentelor publicate, problema asigurării cu produse alimentare a orfelinelor din RSS Moldovenească în anii 1944–1947. Situația dificilă a instituțiilor pentru

copii era cauzată inclusiv de insuficiența produselor alimentare.

Subiectul foametei din RSS Moldovenească din anii 1946–1947 a fost elucidat într-un șir de studii de către cercetători din Republica Moldova. Aceste cercetări se referă tangențial și la situația orfelinatelor și copiilor orfani. Vom remarca culegerile de documente, deosebit de prețioase în cercetarea subiectului propus, alcătuite de Anatol Țăranu „Foamea în Moldova sovietică (1946–1947)”, Mariana Țăranu „Un genocid nerecunoscut. Foamea organizată de URSS în Basarabia (1946–1947)”, Larisa Turea „Cartea Foametei” (Turea 2008). Culegerile conțin documente importante cu privire la situația populației în timpul foametei, date cu privire la asigurarea cu alimente a orfelinatelor, documente oficiale referitoare la situația populației, măsurile întreprinse. De asemenea sunt și mărturiile ale supraviețuitorilor, care întregesc tabloul despre tragediile întâmplăte, multe documente se referă nemijlocit la situația copiilor în orfelinate.

Valeriu Pasat, în lucrarea „RSS Moldovenească în epoca stalinistă (1940–1953)”, se referă la situația copiilor orfani și instituționalizați (Pasant 2011). Lidia Pădureac, în studiul „Foamea din RSS Moldovenească (1946–1947) în mediul urban” de asemenea se referă la situația copiilor orfani (Pădureac 2018: 397). Tangențial abordează subiectul Igor Cașu în lucrarea „Dușmanul de clasă. Represiuni politice, violență și rezistență în R(A)SS Moldovenească, 1924–1956” (Cașu 2015: 217, 229). Autorii remarcă situația grea a copiilor, răspândirea distrofiei și mortalitatea înaltă din cauza lipsei produselor alimentare.

Subiectul asigurării cu produse alimentare a orfelinatelor nu a fost elucidat într-un studiu separat. Abordarea temei propuse poate contribui la o înțelegere mai deplină a fenomenului copilăriei în RSS Moldovenească și la elucidarea situației copiilor în timpul foametei.

Asigurarea orfelinatelor cu produse alimentare

În conformitate cu practica stabilită în RSS Moldovenească, produsele alimentare în orfelinate erau livrate de către Comisariatul Poporului pentru Comerț și Uniunea Moldovenească a Consumatorilor. Din informațiile parvenite către CC al PC(b) al Moldovei aflăm că organizațiile responsabile de asigurarea cu produse alimentare ale orfelinatelor au livrat insuficiente produse în anul 1945, din care cauză orfelinatele duceau lipsă de produse de primă necesitate. Erau insuficiente grăsimi,

legume, crupe. Produse lactate nu au fost livrate deloc, iar produse făinoase și de patiserie nici nu au fost planificate (AOSP RM, fondul R-51, inv. 2, d. 149, f. 1-verso). Într-o Hotărâre a Consiliului de Miniștri al RSSM din 22 martie 1945 sunt constatate neajunsuri în extinderea rețelei de orfelinate și proasta asigurare cu produse alimentare. În document se menționa că alimentația copiilor în unele orfelinate era satisfăcătoare: în Chișinău, Hârbovăț, Leova, Tiraspol, Cârpești, iar în unele orfelinate au fost depistate sustrageri de produse alimentare de către personalul instituțiilor: la Tiraspol, Aneni, Năpadova, Mihailovca, Cinișeuți (ANRM, fondul R-2991, inv. 6, d. 8, f. 43-45). Documentul constată că în majoritatea orfelinatelor alimentația copiilor era nesatisfăcătoare, ospătăriile instituțiilor nu primeau legume, cartofi, ceapă, fructe uscate, lipseau produsele lactate, iar organizațiile comerciale responsabile de livrarea produselor deseori înlocuiau produsele care lipseau cu altele pe care le aveau în stoc. Neajunsurile menționate au fost constatate și în urma inspecțiilor efectuate în orfelinatele din RSSM în lunile septembrie – noiembrie 1945 de către instructorul Secției Școli a CC al PC(b) al Moldovei. Cauza insuficienței produselor alimentare era lipsa lor pe piață, iar organizațiile și instituțiile locale responsabile nu dispuneau de ele, nici de posibilitatea de a le achiziționa.

Pentru a rezolva parțial problema asigurării cu produse alimentare, în special cu legume, fructe, boboase și cereale, orfelinatele dețineau gospodării auxiliare, prelucrau terenurile agricole pe care le aveau în gestiune și creșteau animale și păsări domestice. De exemplu, orfelinatul din satul Cârpești deținea 23 ha de pământ arabil. Pe această suprafață se cultivau cereale – 10 ha, furaje pentru animale 5 ha, cartofi 6 ha, iar pe 2 ha era plantată o livadă. Rода strânsă în anul 1945 a fost următoarea: orz – 200 kg, fructe uscate – 50 kg mere, 85 kg vișine uscate, 74 kg magiun și dulcețuri, cartofi 250 kg, furaj 25 kg de fân. În gospodărie dețineau 5 cai, 7 vaci, 15 oi, 2 porci. (AOSP RM, fondul R-51, inv. 3, d. 276, f. 85). Constatăm că pentru suprafețele deținute, totuși, roada raportată era destul de mică.

Gospodăriile auxiliare ale orfelinatelor erau luate la evidență, iar conducerea orfelinatelor și personalul din subordine erau responsabile de organizarea lucrărilor agricole la care erau antrenați copiii. Orfelinatele dețineau inventar agricol, animale de tracțiune, dar și alte animale și păsări: iepuri, oi, capre, vaci și găini, rațe, găște, unele chiar dețineau

prisăci. Administrarea gospodăriilor auxiliare de asemenea era supusă controlului de către autoritățile raionale, dar și de cele centrale (AOSP RM, fondul R-51, inv. 3, d. 276, f. 58). Gospodăriile auxiliare aveau un rol important în asigurarea orfelinatelor cu produse alimentare, dar care acopereau doar o mică parte din produsele necesare pe parcursul unui an. Astfel că instituțiile erau dependente de livrările centralizate de produse din partea autorităților locale și centrale, prin intermediul organizațiilor specializate.

Ca urmare a constatării neajunsurilor în domeniul asigurării cu produse alimentare a orfelinatelor, Comisarul Educației a emis o hotărâre la 17 noiembrie 1945 prin care ordona ca acestea să fi asigurate cu pâine albă (50% din normă) și cu cantități suficiente de crupe. De asemenea, se ordona mărirea rațiilor (pentru copiii din orfelinate și școlile de tip internat) de zahăr până la 750 grame în lună, paste făinoase 2000 grame pe lună, cartofi și legume 15 kg pe lună, pâine 500 grame pe zi. Organizațiile responsabile de aprovizionare erau obligate să întreprindă măsuri pentru a asigura livrarea produselor. Anexa Hotărârii conținea lista produselor care trebuiau să fie livrate în orfelinate pentru alimentația copiilor: pâine albă de grâu, pâine de secară, făină de grâu, făină din cartofi, paste făinoase, crupe (de ovăz, grâu, orz, orez), zahăr, biscuiți, produse de patiserie în cantul a 20% din norma de zahăr, cacao, cafea, ceai, carne, pește proaspăt, ouă, unt, ulei vegetal, lapte proaspăt și lapte uscat, chefir, cașcaval (ANRM, fondul R-2991, inv. 6, d. 8, f. 64).

Ca urmare a agravării situației sociale în RSS Moldovenească în urma secetei și declanșării foametei, numărul copiilor vagabonzi, al celor ce se adresau în centrele de plasament și direct la orfelinate a crescut brusc, de asemenea a crescut, numărul copiilor bolnavi de distrofie, dar și mortalitatea în rândul copiilor. Situația gravă a atras atenția autorităților, pe lângă Ministerul Sănătății fiind constituită o Comisie de verificare a instituțiilor medicale și curative pentru copii și a cauzelor mortalității înalte a copiilor în județul Chișinău și în orașul Chișinău. În sarcina Comisiei, în frunte cu profesorul Suhanov, a fost pusă inspectarea orfelinatelor și spitalelor pentru copii. Comisia a constatat că în anul 1945 s-au născut 48519 persoane, au decedat 78797, dintre aceștia copii cu vârsta de până la 1 an 13734 (sau 31,5% din rândul celor născuți). În anul 1946 mortalitatea copiilor de până la un an a constituit 18,5%. De asemenea se menți-

onează în raportul Comisiei că principalele cauze ale mortalității înalte a copiilor erau epidemiile de malarie și de tifos parazitar, precum și răspândirea „bolilor sociale”²² printre copii mai mari de un an, a mamelor ce alăptau, a femeilor însărcinate. Pe parcursul anului 1945 au suferit de malarie și tifos parazitar 237287 persoane (ANRM, fondul R-2991, inv. 6, d. 8, f. 18). Comisia constata în orfelinate și spitalele pentru copii o stare sanitară dezastruoasă, insuficiență de produse alimentare și de produse de primă necesitate, ca și de produse alimentare, fapt ce a alarmat conducerea republicii.

Comisia a considerat că situația ar fi trebuit prevenită de autoritățile locale. Deoarece sporul natural negativ, înrăutățirea condițiilor de trai și a bunăstării populației, în special a mamelor cu copii mici și a copiilor, conform responsabilităților ce le aveau, obligau organizațiile locale de partid să întreprindă măsuri pentru a nu admite răspândirea distrofiei în rândul copiilor și asigurarea fără întrerupere a instituțiilor pentru copii cu produse alimentare. Dar multe organizații de partid și comitete executive nu au luat în seamă aceste fenomene. Astfel, de exemplu, controlul a depistat că în raionul Leova, din 977 copii investigați, 480 erau bolnavi de distrofie, în raionul Călărași, din 130 – 49 erau bolnavi de distrofie. În raionul Căușeni, județul Bender, din 7416 copii – 2592 erau extenuați. Maternitățile erau asigurate insuficient cu lapte, produse lactate, fructe, legume, orez. Ministerul Comerțului, Ministerul Producției de Carne și Lapte nu au îndeplinit Hotărârea CC a PC(b) al Moldovei și al Consiliului de Miniștri de a asigura fără întrerupere instituțiile pentru copii și maternitățile cu produse alimentare. Fondurile de brânză și smântână nu au fost completate, în schimb au fost livrate grăsimi vegetale. Creșele din localitățile rurale în primul trimestru a anului 1946 nu au primit 16179 litri de lapte sau 56% din normă. În orașul Chișinău doar la bucătăria de lapte nr. 3 nu s-au livrat 1881 litri.

În concluziile comisiei se menționează că neajunsurile depistate au cauzat gravele probleme în domeniul alimentației și sănătății copiilor. Vinovați pentru situația creată au fost găsite nu doar autoritățile executive și de partid locale, dar și funcționarii de la Ministerul Sănătății. Hotărârea Consiliului de Miniștri, ce a luat drept bază raportul Comisiei, a constatat că Ministrul Sănătății M. Suhariov a organizat prost serviciile medicale oferite copiilor și femeilor. Instituțiile medicale au fost prost dotate cu inventar și mobilier etc. Nu a fost îndeplinită Hotărârea CCP al RSSM cu privire la eliberarea

edificiilor instituțiilor medicale utilizate în alte destinații, nu au fost deschise instituții planificate. Raportul comisiei enumeră numeroase neajunsuri în activitatea ministerelor și a organizațiilor locale de partid, precum și a comitetelor executive locale, care nu au reacționat la timp în soluționarea problemelor sociale, ceea ce adus la mărirea numărului de copii bolnavi și la creșterea mortalității.

Consiliul de Miniștri a discutat situația gravă în domeniul alimentației copiilor și a îngrijirii medicale a acestora, emițând, la 9 septembrie 1946, Hotărârea Sovietului Miniștrilor al RSSM și a Biroului CC al PC(b)M „Cu privire la starea instituțiilor pentru copii și la măsurile de combatere a mortalității infantile în RSS Moldovenească” (Foametea... 2017: 304-313). În proiectul hotărârii (ANRM, fondul R-2991, inv. 6, d. 8, f. 17) discutat erau fixate date mai desfășurate despre situația din țară decât în hotărârea oficială adoptată, care a fost redactată și din care au fost omise detalii ce ilustrau sărăcia, malnutriția, existența distrofiei ș.a. Sovietul de Miniștri a audiat raportul Ministrului Sănătății – M. Suhariov, a Ministrului Educației – S. Afteniuk, a Ministrului Controlului de Stat – N. Lobaciov și a profesorului Suhanov, președinte al Comisiei de verificare a instituțiilor medicale și curative pentru copii și a cauzelor mortalității înalte a copiilor în județul Chișinău și în orașul Chișinău.

Conform Hotărârii oficiale, s-a dispus un șir de acțiuni urgente, printre care deschiderea urgentă a unei rețele de instituții pentru copii pentru 2150 de persoane, număr neplanificat anterior, organizarea unor instituții noi pentru copii (grădinițe de copii, centre de deservire cu lapte a sugarilor); asigurarea fără întârziere a instituțiilor pentru copii cu alimente și inventarul necesar, cu haine și produse de igienă; obligarea întreprinderilor industriale, agricole, de transport etc. să ia sub patronaj câte un orfelinat sau spital pentru copii și să ajute la depășirea greutăților; angajarea în câmpul muncii a copiilor mai mari de 14 ani; asigurarea cu cadre pedagogice; deschiderea maternităților; deschiderea până la 1 octombrie 1946 a 17 centre de deservire cu lapte a sugarilor; demararea în RSSM a propagandei educației sanitare; lichidarea restanțelor la plata indemnizațiilor copiilor orfani aflați la patronaj; școlarizarea tuturor copiilor; aprovizionarea continuă cu produse alimentare, inclusiv legume și fructe, a orfelinatelor, maternităților, grădinițelor și școlilor; asigurarea copiilor din localitățile rurale cu mărfuri de larg consum; alocarea pentru copiii bolnavi de

distrofie a 30 mii rații alimentare lunare timp de un an de zile; livrarea în școlile din localități a rațiilor alimentare pentru 240 mii elevi etc. (ANRM, fondul R-2991, inv. 6, d. 8, f. 18-31; Foametea... 2017: 304-313). Acțiunile întreprinse ca reacție la informațiile primite despre numărul copiilor bolnavi de distrofie și rata înaltă a mortalității au rezolvat parțial grava criză socială și umanitară, autoritățile nu au putut rezolva tot spectrul de probleme, iar mortalitatea a continuat să fie înaltă până la mijlocul anului 1947.

Conform Hotărârii citate, contingentul de copii din orfeline și case ale copilului urma să fie mărit cu încă 2000 de locuri; urmau să fie organizate 17 centre de deservire a sugarilor cu lapte (pentru 3500 de copii pe zi), au fost alocate pentru lunile august-septembrie 74 tone de legume și 111 tone de cartofi pentru a fi distribuite instituțiilor pentru copii, iar pentru toamna și iarna 1946–1947 – 294 tone legume, 444 tone de cartofi; au fost alocate și țesături, articole de tricotaj și o cantitate de mobilier și materiale de construcții pentru reparația spațiilor (Foametea... 2017: 309-313; ANRM, fondul R-2991, inv. 6, d. 8, f. 32-37).

Nivelul mortalității în rândul populației RSSM continua să fie deosebit de înalt în primele luni ale anului 1947 (Țăranu 2016: 123). Situația este confirmată de informația adresată secretarului CC al PC(b) al Moldovei N. G. Koval, referitoare la starea privind distrofia. Conform situației din 6 iunie 1947, în RSS Moldovenească erau 103 mii de persoane în stare de distrofie de toate gradele. Se constata creșterea rapidă a numărului de bolnavi de distrofie, printre care erau și numeroși copii. Continua să crească numărul copiilor vagabonzi, pentru care erau necesare deschiderea suplimentară de orfeline pentru 3 000 de copii (Foametea... 2017: 736).

Conform unei informații parvenite la comitetul Central al PC(b) al Moldovei, la 1 ianuarie 1947 în școlile din RSSM, în clasele 1–10 învățau 355904 copii (inclusiv copii din orfeline). Se propunea de a asigura cu dejunuri calde la școală pe timpul perioadei de studiu, începând cu 15 februarie 1947 până la 1 iulie 1947 – 300200 copii. S-a stabilit necesitatea de a fixa cantitatea de hrană pe zi alocată pentru un copil: 100 g de pâine, 10 g de zahăr, 25 g de crupe, 25 g de carne. Prețul dejunului cald primit la școală era de 2 ruble 78 copeici (100 g de pâine – 80 copeici, 10 g de zahăr – 60 copeici, 25 g de crupe – 50, 25 g de carne – 88 copeici). Pentru 30 mii de copii (orfani, semiorfani sau din familii numeroase, 10% din numărul total de copii alimen-

tați la școală) care nu puteau să procure dejunurile calde statul a alocat 2 ruble 78 copeici pentru fiecare copil pe zi, 33 ruble 40 copeici pe lună, 375 ruble 30 copeici pentru patru luni, 11 259 000 ruble pentru 30 mii copii pentru patru luni (AOSP RM, fondul 51, inv. 5, d. 526, f. 22). Pentru 300200 de copii a fost stabilit că erau necesare următoarele cantități de produse.

Tabelul 1. Cantitatea de produse necesară alimentației copiilor în lunile februarie – iunie 1947

Produse	Prima lună (tone)	15 februarie – 1 iulie 1947 (tone)
Pâine	888	3996
Zahăr	88,8	399,9
Crupe	222,2	999,7
Carne	222,2	999,7

Sursa: AOSP RM, fondul 51, inv. 5, d. 526, f. 22.

O comisie a Ministerului Educației, a constatat că alimentația în luna februarie 1947 în orfelinate era satisfăcătoare, în opinia controlorilor. Cu toate acestea erau probleme în asigurarea cu produse alimentare. De exemplu, la orfelinatul din Hâncu, la 19 februarie încă nu fusese livrat zahărul pentru luna februarie, sistematic nu sunt aduse cantitățile necesare de lapte, ouă, fructe, legume. Suficiente erau doar crupe și făină (AOSP RM, fondul 51, inv. 5, d. 526, f. 48).

Pentru depășirea problemelor legate de aprovizionarea cu produse alimentare a orfelinatelor, din care cauză numărul copiilor bolnavi de distrofie continua să fie mare, au fost stabilite rații alimentare pentru copiii din orfelinate (Vezi Tab. 2).

Tabelul 2. Cantitatea de rații alimentare necesară orfelinatelor Ministerului Educației RSSM în luna iunie 1947

	Locul amplasării orfelinatului	Nr. de rații
JUDEȚUL CHIȘINĂU		
1.	Vorniceni raionul Strășeni	150
2.	Strășeni, raionul Strășeni	100
3.	Lozova raionul Strășeni	100
4.	Bujor, raionul Bujori	100
5.	Cățăleni, raionul Bujor	130
6.	Lăpușna, raionul Bujor	100
7.	Cârpineni, raionul Bujor	150
8.	Călăraș, raionul Călăraș	120

9.	Sipoteni, raionul Călăraș	200
10.	Ialoveni, raionul Chișinău	155
11.	Cojușna nr. 1, raionul Chișinău	100
12.	Cojușna nr. 2, raionul Chișinău	100
13.	Vărzărești, raionul Nisporeni	150
14.	Boldurești, raionul Nisporeni	100
15.	Manuilești, raionul Kotovsc	130
16.	Bardar, raionul Kotovsc	150
17.	Sarata Galbenă, raionul Kotovsc	130
18.	Costești, raionul Kotovsc	140
19.	Ciopljeni, raionul Vadul lui Vodă	200
20.	Mereni, Vadul lui Vodă	150
21.	Leova nr. 1, raionul Leova	360
22.	Leova nr. 2, raionul Leova	100
23.	Iarhara, raionul Leova	100
	Total	3215
JUDEȚUL CAHUL		
24.	Ciadîr-Lunga nr. 1, raionul Ciadîr-Lunga	240
25.	Ciadîr-Lunga nr. 2, raionul Ciadîr-Lunga	90
26.	Tiraspol, raionul Ciadîr-Lunga	100
27.	Tomai, raionul Ciadîr-Lunga	100
28.	Cîrpești, raionul Baimaclia	240
29.	Baimaclia, raionul Baimaclia	120
30.	Caciulia, raionul Baimaclia	150
31.	Larguța, raionul Baimaclia	150
32.	Vulcănești, raionul Vulcănești	120
33.	Hagi-Abdul, raionul Vulcănești	240
34.	Etulia, raionul Vulcănești	220
35.	Gavanoasa, raionul Vulcănești	140
36.	Moscovei, raionul Cahul	250
37.	Chirchanii Noi, raionul Cahul	130
38.	or. Cahul	120
39.	Chiriutnea, raionul Congaz	250
40.	Beșalma, raionul Congaz	150
41.	Borceag, raionul Congaz	120
42.	Taraclia, raionul Taraclia	200
43.	Cazaclia, raionul Taraclia	150
44.	Tatar-Copciac, raionul Taraclia	120
	Total	2400
JUDEȚUL BENDER		
45.	Chițcani, raionul Bender	200
46.	Hârbovăț, raionul Taraclia	100
47.	Fârlădeni, raionul Taraclia	100
48.	Țințăreni, raionul Bulboaca	200
49.	Geamăn, raionul Bulboaca	100
50.	st. Cobusca, raionul Bulboaca	100
51.	Volontirovca, raionul Volontirovca	150

52.	Onițcani, raionul Volontirovca	100
53.	Baimaclia, raionul Căinari	150
54.	Taraclia, raionul Căinari	100
55.	Căinari, raionul Căinari	100
56.	Talmază, raionul Căușeni	100
57.	Căușeni, raionul Căușeni	150
58.	Grigorievca, raionul Căușeni	150
59.	Comrat nr. 1, raionul Comrat	150
60.	Comrat nr. 2, raionul Comrat	200
61.	Comrat nr. 3, raionul Comrat	200
62.	Comrat nr. 4, raionul Comrat	200
63.	Comrat nr. 5, raionul Comrat	100
64.	Purcari, raionul Olănești	200
65.	Olănești, raionul Olănești	100
66.	Antonovca, raionul Olănești	100
67.	Cioc-Maidan, raionul Romanovca	200
68.	Romanovca, raionul Romanovca	100
69.	Abaclia, raionul Romanovca	100
70.	Mihailovca, raionul Cimișlia	170
71.	Cimișlia, raionul Cimișlia	100
72.	Gura Galbenă, raionul Cimișlia	100
73.	Valea Perjei, raionul Cimișlia	100
	Total	3920
JUDEȚUL BĂLȚI		
74.	Hăncăuți, raionul Edineț	170
75.	Cupcini, raionul Brătușeni	150
76.	Pîrjota, raionul Rîșcani	200
77.	Corestauți, raionul Briceni	130
78.	Pepeni, raionul Sângerei	150
79.	Cetireni, raionul Ungheni	100
80.	Cajba, raionul Glodeni	100
81.	Șapte-Bani, raionul Bolotina	100
82.	Năpădeni, raionul Cornești	100
83.	Catranic, raionul Fălești	100
84.	Risipeni, raionul Sculeni	100
85.	Valea lui Vlad, raionul Chișcăreni	100
86.	Țiplești, raionul Bălți	100
	Total	1600
JUDEȚUL SOROCA		
87.	Napadova, raionul Vertiujeni	170
88.	Zgurița, raionul Zgurița	150
89.	Cernoleuca, raionul Ocnîța	200
90.	Mărculești, raionul Florești	150
91.	Mandic, raionul Tîrnova	150
	Total	820
JUDEȚUL ORHEI		
92.	Frumoasa, raionul Brăviceni	400

93.	Hârbovăț, raionul Brăviceni	150
94.	Hîjdieni, raionul Susleni	160
95.	Mășcăuți, raionul Susleni	150
96.	Malovata, raionul Susleni	100
97.	Stodolna, raionul Chiperceeni	100
98.	Cicolteni, raionul Telenești	100
99.	Peresecina, raionul Criuleni	100
100.	Olișcani nr. 1, raionul Râspopeni	140
101.	Olișcani nr. 2, raionul Râspopeni	100
102.	Parcani, raionul Rezina	100
103.	Echimăuți, raionul Rezina	150
104.	Cinișeuți, raionul Rezina	150
105.	Serbenica, raionul Orhei	100
106.	Orhei nr. 1, raionul Orhei	100
107.	Orhei nr. 2, raionul Orhei	150
	Total	2250
RAIOANELE DIN STÂNGA NISTRULUI		
108.	Cuzmenco, raionul Camenca	200
109.	Coșara, raionul Camenca	100
110.	Cioburci, raionul Slobozia	200
111.	Korotnaia, raionul Slobozia	100
112.	Carmanova, raionul Grigoriopol	350
113.	Delacău, raionul Grigoriopol	100
114.	Rîbnița, raionul Rîbnița	150
115.	Vîhvatînți, raionul Rîbnița	100
116.	Parcani, raionul Tiraspol	120
117.	Cernița, raionul Tiraspol	360
118.	Dubăsari nr. 1, raionul Dubăsari	350
119.	Dubăsari nr. 2, raionul Dubăsari	115
	Total	2245
ORAȘE CU SUPUNERE REPUBLICANĂ		
120.	or. Chișinău	150
121.	or. Bălți	150
122.	or. Bender	100
123.	or. Tiraspol nr.1	160
124.	or. Tiraspol nr.2	90
	Total	650
	TOTAL	18100

Sursa: ANRM, fondul R-2991, inv. 6, d. 13, f. 7-verso, 8.

Tabelul elucidează rețeaua de orfelinate existentă în RSS Moldovenească în luna iunie a anului 1947. Conform acestuia, în orfelinatele din RSSM erau livrate 18100 rații alimentare pentru copii. Stabilirea strictă a rațiilor, repartizarea concretă pentru fiecare instituție a produselor alimentare copiilor și orfelinelor, obligarea organizațiilor și întreprinderilor responsabile să găsească soluții pentru a livra

cantitățile stabilite de produse – toate aceste măsuri urmăreau să oprească mortalitatea și să diminueze numărul copiilor bolnavi, nu și să ofere un trai decent orfanilor. Acest lucru nu a îmbunătățit categoric situația în orfelinate către mijlocul anului 1947, dar demonstrează, de fapt, că situația continua să fie gravă, fiind necesară stabilirea strictă a rațiilor per instituție. În urma unui control efectuat în orfelinatul din satul Manoilești, raionul Kotovsk, au fost constatate grave deficiențe în administrarea instituției și în alimentația copiilor. Raportul menționează că orfelinatul primise suficiente produse, doar că acestea nu au ajuns în cantitatea necesară la copii, din cauza sustragerilor de către personalul instituției. Pe parcursul lunii mai 1947, asigurarea orfelinatlui cu pâine, crupe și făină se făcea cu mari deficiențe, în instituție nu era nici un gram de pâine. Copiii erau alimentați exclusiv cu mămăligă. Uniunea de consum raională a raportat că nu avea în stoc produse, deoarece nu i-au fost livrate de la Chișinău. În afară de aceasta, au fost depistate sustrageri de produse de către bucătarul și soția sa, care au sustras anterior și au dus la apartamentul lor: unt, zahăr, crupe, conserve, pâine, dar și mâncare gătită. A fost constatat că o parte din produse, persoanele menționate le vindeau la piața din Chișinău, de pe banii obținuți își cumpărau haine și încălțăminte. Inspecția a mai constatat că personalul de conducere a orfelinatlui deseori organiza sărbători, mâncarea fiind pregătită din produsele destinate copiilor. De asemenea, în orfelinat au fost întreținuți, împreună cu ceilalți copii orfani, doi copii ai directorului instituției, în timp ce celorlalți copii nu le erau oferite cantitatea suficientă de hrană. Copiii din orfelinat se plâneau inspectorilor care vizitau instituția că erau flămânzi, de asemenea se plâneau de condițiile în care trăiau. O altă deficiență identificată era nerespectarea orei meselor, din care cauză copiii deseori întârziu la școală (AOSP RM, fondul 51, inv. 5, d. 526, f. 87). Informațiile despre starea orfelinatlui din diferite localități demonstrează că situația era asemănătoare în majoritatea orfelinatlui din republică. Lipsurile de produse alimentare, sustragerile menționate, subnutriția copiilor le afectau grav starea de sănătate. Sustragerile de produse de către personalul orfelinatlui demonstrează că și aceștia duceau lipsuri, nu aveau suficiente produse pentru alimentația familiilor. Controalele și stabilirea strictă a rațiilor alimentare nu putea să asigure suficiente produse, deoarece acestea lipseau și nu erau livrate deseori, dar avea scopul să repartizeze mai larg produsele, ca să ajungă mai multor per-

soane.

Concluzii

Extinderea rețelei de orfelinate în RASSM (1924–1940) și în RSSM în anii 1944–1961 s-a datorat politicii sociale de diminuare a numărului copiilor vagabonzi și orfani care sufereau de foame. Numărul orfelinatlui a crescut în timpul foametei și s-a micșorat abia după atenuarea consecințelor acesteia, la începutul anilor 1950. Statistica numărului de copii orfani în RASSM și în RSS Moldovenească în raport cu realitățile social-economice și politice din anii postbelici a fost elucidată în articolul „Regimul comunist și dinamica numărului de copii orfani în R(A)SS Moldovenească (1924–1961)” (Dolghi 2021: 50-57). Controalele efectuate de autoritățile din domeniul educației și ocrotirii sănătății au depistat lacune grave în procesul de asigurare cu produse alimentare a orfelinatlui, dar și abuzuri din partea angajaților în ce privește gestionarea bunurilor și produselor alimentare în instituții, precum și abuzuri față de copii. Aceste realități agravau situația copiilor din orfelinate, care au fost afectați de situația grea familială, de foamete și condițiile precare din instituții. Mărturiile incluse de către cercetătoarea Mariana Țăranu în lucrarea „Un genocid nerecunoscut. Foametea organizată de URSS în Basarabia (1946–1947)” dovedesc că, copii orfani care au fost duși la orfelinate au fost salvați de la foamete, iar în multe cazuri, când au fost luați de rude la întreținere, au decedat (Țăranu 2021: 184, 186, 190).

Statul sovietic pe de o parte a provocat criza umanitară în RSSM, iar pe de altă parte s-a arătat „uman”, organizând o rețea extinsă de orfelinate, destinată să salveze copii. Documentele de arhivă, dar și mărturiile supraviețuitorilor demonstrează că situația grea a copiilor în anii postbelici, înfometarea, vagabondajul, creșterea numărului de copii orfani etc. a fost o consecință a politicii totalitare și a iresponsabilității autorităților locale.

Note

¹ Articol elaborat în cadrul proiectului 20.80009. 1606.02: Evoluția tradițiilor și procesele etnice în Republica Moldova: suport teoretic și aplicativ în promovarea valorilor etnoculturale și coeziunii sociale.

² Termen prin care se înțelegea bolile infecțioase. Cea mai des întâlnită în perioada postbelică era tuberculoza.

Referințe bibliografice

Arhiva Națională a Republicii Moldova (ANRM), fondul R-2991, inv. 6, d. 8.

Arhiva Organizațiilor Social Politice din Repu-

blica Moldova (AOSP RM), AOSP RM, fondul 51, inv. 2, d. 149.

AOSP RM, fondul 51, inv. 3, d. 276.

AOSP RM, fondul 51, inv. 5, d. 526.

Cașu I. Dușmanul de clasă. Represiuni politice, violență și rezistență în R(A)SS Moldovenească, 1924–1956. Chișinău: Cartier, 2015. 394 p.

Dolghi A. Regimul comunist și dinamica numărului de copii orfani în R(A)SS Moldovenească (1924–1961). În: Transilvania, 2021, nr. 5, p. 50-57. <https://doi.org/10.51391/trva.2021.05.06>.

Foamea în Moldova sovietică (1946–1947): Culegere de documente. Coord. A. Țăranu Chișinău: Litera, 2017. 864 p.

Pasat V. RSS Moldovenească în epoca stalinistă (1940–1953). Chișinău: Cartier, 2011. 650 p.

Pădureac L. Foamea din RSS Moldovenească (1946–1947) în mediul urban. În: Reconstituiri istorice: Civilizație, valori, paradigme, personalități: In onorem academician Valeriu Pasat. Chișinău: Biblioteca Științifică (Institut) „A. Lupan”, 2018. 628 p.

Turea L. Cartea foametei. București: Curtea Veche Publishing, 2008. 476 p.

Țăranu A. Înfometarea Moldovei postbelice sub regimul sovietic (1946–1947). În: Akademos, 2016, nr. 2, p. 117-125.

Țăranu M. Un genocid nerecunoscut. Foamea organizată de URSS în Basarabia (1946–1947). București: Editura „Vremea”, 2021. 264 p.

Adrian Dolghi (Chișinău, Republica Moldova). Doctor în istorie, Centrul de Etnologie, Institutul Patrimoniului Cultural.

Адриан Долгий (Кишинев, Республика Молдова). Доктор истории, Центр этнологии, Институт культурного наследия.

Adrian Dolghi (Chisinau, Republic of Moldova). PhD in History, Center of Ethnology, Institute of Cultural Heritage.

E-mail: addolghi@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6770-6890>